

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԵԼԵԱՆ ԼԻԿԵՈՆՆԸ

ԻՆՉ Մ. Ղազարու միաբան-
մերն օրհնած խաղողի գեղա-
ծիծաղ աւամբական օլը կը
տօնէին, Փիւնիկը երկու սէրն-
րու միջեւ կը տատանէր**:
Բնիկ Պօլսեցի մ'էր այդ պամ-
դուխտը և անկեղծ բարեկամ Միխիթարեան վամ-
քին և Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին:

աւարտ աշակերտաց հեռամկարին մէջ. ա-
մոնցմով կը ճանչնար զամոնք, և ամոնցմով՝
ամոնց վրայ կ'ունենար մերթ լաւ, և մերթ վատ
զաղափարներ: Փիւնիկը հետաքրքիր էր այդ եր-
կու հաստատութեանց պատմութեան, մա մօ-
տէն զամոնք կ'ուզէր ուսումնասիրել, ու օրհնած
խաղողի օրը այդ փափագին մի մասին հասաւ:
Այո՛, մա ճանչցաւ Ազրիականի Հայ կղզւոյն

Մուրա Ղազար

Փիւնիկը ի վաղուց Պօլսոյ հայ հրապարակախօս
գրագէտներէն ըլլալով, Ջենետկոյ այդ երկու
ազգային հաստատութեանց ոգին ու սիրտը ճանչ-
ցած էր՝ տոնց արտադրած գրքերու ու շրջան-

միաբանները, երկու օրուամ մէջ չորս հինգ ամ-
գամ՝ այցելեց անոնց, ու սրտին բուրվառին
մէջ Ալիշանին առջեւ բուրեց իւր մեծարա-
մաց կնիքուկը, համբուրեց ամոր արդիւնաւոր

* Եւանկալոն գրագէտ. Նոր կեանքի խմբագիր-
ներէն:

** Փիւնիկի երկու սէրերն ըստ իւր բացատրու-

թեան էին Մ. Ղազարու կղզին և Մուրատ-Ռափա-
յէլեան վարժարանը:

այլ ձեռքը, որ հայկունքն ու Յուդիկները գրած էր. ու նոյն վայրկեամբ Փիւնիկին ամենէն աւոյշմ ու յուզիւմ էր: Ժամ մը խմբագրատանս մէջ խօսեցաւ և իւր վերջին խօսքն եղաւ «Հեռուէն տարիներով աշխատած եմ, ու նոյն աշխատութիւնը պիտի շարունակէի զՁեզ նախնաւու համար, քայց չի նախցայ, ու պիտի չի նախ, մայի եթէ հոս Ձեզ հետ շահեկան տեսութիւն մը չունենայի»: — Փիւնիկը յուզուելով կոնտոլ լեւաւ, ու մեղմ ձայնով դէպ ի մեզ ուղղեց նորէն իւր խօսքերը թէ «Մի լուք, ճշմարտութիւնը հրապարակեցէք»: — Ու մա վաճառեմ ամբողջ տպագրութիւնը իւր ծոցիկին մէջ սեղմելով հեռացաւ:

Նկատողութեամբ Կէնք էր առնուել Փիւնիկի վերջին խօսքը. քայց ճշմարտութիւնը խօսում չէ*. ու ի՞նչ հարկ զայն թմրելով և փորով քարոզելու. եթէ գտնուին կամաւոր խուկեր, ամօգոտ է ճշմարտութեամբ փողոցու շառաղը. խօսում է ճշմարտութիւնը ու շատերուն լսելի:

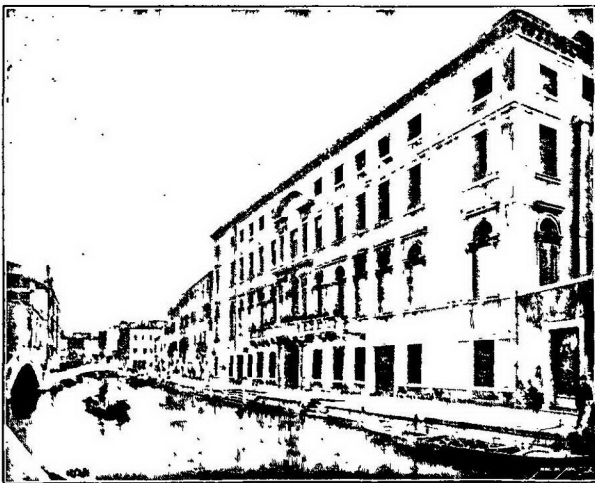
Պամուկտ Փիւնիկը ունէր երկու փափաք, մաք մանուկայ Միսիթաւ ինքն միւսը ամենու ճշմարտութիւնը, երկրորդ Մուրատ-Ռափայէլեան հաստատութեամբ* արդի կացութիւնը և ուղղութիւնը. առաջինը նախցաւ, քայց երկրորդ փափաքին յազուրդ չի տուաւ: — «Ճաստերիմզ տարի է մինչեւ այս օր, Մուրատ — Ռափայէլեան հաստատութիւնը մեռած է»: Փիւնիկի այս խօսքը միտք ու սիրտ վիրաւորեցին չափ ուժով քառերու զննակներէին, որ իւր կտրծքէն պողովացին: Անոր այս խօսքէն մակաբերեցին որ իմ մի քանի տաւրիներէ ի վեր զրակամ ասպարիզէմ հեռացած

էր, և ամտեղեակ՝ նոյն հաստատութեամբ վերջերս կրած քարերը շուրջ. մերկայիս Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանէն մեկնած շրջանաւարտ ուսանողաց մասին խօսելու առիթ ունեւնայով, միանգամայն յօղուածով յազուրդ պիտի տամք Փիւնիկի փափաքին:

*

Փիւնիկին հետ ամբողջ ամեցեալ ու ներկայ հայ լրագրութիւնը հետաքրքրուած են ծանօթանալու այդ վարժարանի նիւթական և մտաւոր կացութեամբ: — «Բազմավէպ»ն ալ: Բայց.

Բայց «Բազմավէպ»ը իրաւունք ունի՞ր հաշիւ պահանջելու նորա վարչիւններէն. իրաւունք ունի՞ր նորա քարերարաց կտակներուն մասին եղած

Մուրատ-Ռափայէլ վարժարան

տղայաւոր խնդիրներն յուզելու: Այսքան հարցման, համառօտ պատասխանն է.

Չունիք.

«Բազմավէպ»ը իբրեւ հայ լրագրութեամբ ծնունդն արբանեակը, իրաւունք չունի: Այդ մասին

* Չնմոտեց այս արգայիմ վարժարանը ըստ ըստ է 1836ին. և գաղ-բրուսակամ պատերազմի պատճառաւ, ասոր հետ միացաւ. մանք փարիզու Մուրատեան վարժարանը. և որով այժմ էլ կուրդի «Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարան», կամ «Միկէլոն և Արուստագիտական վարժարան»: Պրիմալան հաստատութիւնս կը գտնուի ոչ Մ. Ղազարու կղզւոյն մէջ, այլ քաղքիս ծայրը զննորիոյ հոյակապ պալատին մէջ: Ուր կայ գեղեցիկ ծաղ-

կազարդ իմամուսն պարտէզ մը, մշտադալար ծառերով. մասնաւոր հրապարակ մարմնակրթանքի և խաղալու: Աշակերտաց իւրաքանչիւրը ունի առանձին սենեակ մը: Պարգեւաբաշխութեամբ և հանգիստից համար ունի յատուկ ոսկեզրուագ համդիսարան մը, ու կրկին աղօթալոյս մը. ուր կ'այցնեն առաւօտ, երեկոյեան, աղօթելով Միսիթաւ Աբրահիմի քանի համառօտ աղօթքներն: Իսկ պատարագի մերկայ կըլլան կիրակի և տօն օրերը:

եղած պահանջներու և զանգատներու, արծա-
զամզ չի ըլլար: Այո՞ «Բազմավէպ» ամօնց ար-
ծագամզ չի ըլլար, վստօ զի սօտէ՞մ պմ կտա-
կին արդար կատարումը կը տեսնէ:

Մուրատ—Բափայէլեան կըթակամ հաստա-
տութիւնը իւր ծնունդէն մինչեւ մեր օրերմ, ան-
սեռուակ կեանք մ'ունեցեր է, ու նոյնը սպա-
զային խոստացած: Իւր հիսմադրութեմէն մինչեւ
ներկայիս, ամէն՝ երկու տարի՝ դասովիմ շրջա-
նաւարտ աշակերտներ վերադարձուցած է ի Հայ-
րենիս: Եոյմ հաստատութիւնը անընդմատ Հա-
յաստանին հասուց ու կը հասցընէ մտքով, սըր-
տով, ու գործով սկընիլ ու հարազատ զաւակ-
ներ: Ու այս ուղղութիւնը կտակարարներու փա-
փաքմ էր, որ շեղումներ չունեցաւ*: Եոյմ հաս-
տատութեան վարիչնե-

րը արթում ու վրէժ-
խընդիւր իրեմց պա-
տասխանատու մեծ
գործին, անմեռ չի
թողին բարերարներուն
լուման. սոկում ու յա-
րասեակ շանքով, ար-
դիւնաբեր ըրին ու ամ-
րացնցին նոյն լուման
և անոր արդիւնքով
միշտ կանգուն պահե-
ցին Մուրատ—Բափա-
յէլեան հաստատու-
թիւնը: — Ահա՛ իրա-
կան, ահա՛ նշմարիտ
պատկերն նոյն վար-
ժարանին, կացութեան
և ուղղութեան:

Հայ լրագրութիւնը
կը քարոզէ, թէ Մու-
րատ — Բափայէլեան
վարժարանը չունի իւր
առաջին փայլը. քայց
որոշմբ ժամանակը,
արդեօք մահւ արդ
գոնրկ է իւր առաջին փայլն ու փառքն: Պար-
զենք խնդիրը:

Եթէ լրագրութիւնը կ'ուզէ ըսել թէ նոյն վար-
ժարանը ունեցաւ շրջաններ, յորում չի կրցաւ
պահել իւր փայլուն ու արդիւնատու կացութիւնը,
պիտի պատասխանմը որ հակառակի նշմար-
տութեան դէմ՝ յամառութիւն է, պատրուակել
իրականութիւնը՝ վատութիւն է. ու «Բազմա-

վէպ» չուզելով արժամամալ այդ ածականնե-
րում, պիտի հաստատէ նոյն լրագրական նշմար-
տութիւնը: Վարժարանի ժամանակիմ ունեցաւ
ամփայլ շրջաններ, քայց ոչ արդ: Ո՞ր ազգին
պատմութիւնը, ո՞ր լրագիրը կամ ամսագիրը,
ո՞ր կըթակամ հաստատութիւնը, ոսկի, արծաթ
ու պղինձ շրջաններ չէ ունեցած. ինչպէս ա-
մէ՞մ, նոյնպէս Մուրատ—Բափայէլեան վարժա-
րանը ունեցաւ իւր ոսկեպարը, որում յաջորդեց
արծաթէն և ասոր պըրնո՞ւ դարը, որ երկար
չտեսնէ, բարեշրջումը շուտով հասաւ. մոր կար-
գաւորութիւն, մոր ծրագիրներ ի գործ դրուեցան,
և գիտնալով որ ազգն և իւր մտքի վարիչ հրա-
պարակագիրներն անծանօթ են նոյն հաստա-
տութեան ունեցած վերջի բարեշրջումին, ասոր

Ներքին ճակատ և պարտէզ Վարժարանի

վրայ ամփոփ տեղեկութիւն մը տալն անելորդ
չեմ համարիր: Մեծ բարեշրջում ժամանակի
կը կարօտի, և Մուրատ—Բափայէլեան վար-
ժարանը յառաջադիմութեան մէջ մեծ քայլ
մ'առնելու համար, ժամանակի կարօտն զգաց,
ու առ յափոյ իւր մերկայ գոհացուցիչ ուղղու-
թեան չի հասաւ:

Յօրս հիմք տարի առաջ, երբ Վեմետկոյ Միւ-

* Ու եթէ կարելի է փոքրիկ շեղում մը համա-
րել, պիտի ըլլայ որբերու սահմանուած աշակերտ-
ները ոչ որբերու, այլ ազնուական հարուստ զաւա-
կաց պէս մեծցընելմ, զգեցընելմ և այլմ: Փափա-
քելի էր որ աշակերտք ըմբռնած ըլլային իրեցն

բարերարներուն հոգին և ի քաց առեալ իրենց դաս-
տիարակութիւնը, աւելորդ պահանջներու, գուար-
նութեանց և թատրոններու աչք չունեցային: Հայ-
րենիք փափկակեաց զաւակներու կարօտ չի քա-
շեր:

թարեամցու ամբողջ միասրամբ Մ. Ղազարու կող-
գիակիմ մէջ միաբանեալով, վամական մեծ ժո-
ղովներ կը կատարէին, մոյմ աստմ ասեմէն
աւելի մկատողութեամ առնուած խնդիրներէն
մին ալ մոյմ վարժարանի ըարեշըշում եղաւ:
որողունցաւ վարժարանի ծրագիրը ընդլայնել,
վարժարանական ուղղութեմէն ամցնել լիկէոնա-
կանին: պահել համալսարանական և արհես-
տագիտական ընթացից պարապող աւարտա-
վարժ աշակերտներ: որողունցաւ այս ամէնը և
կատարումը չուշացաւ:

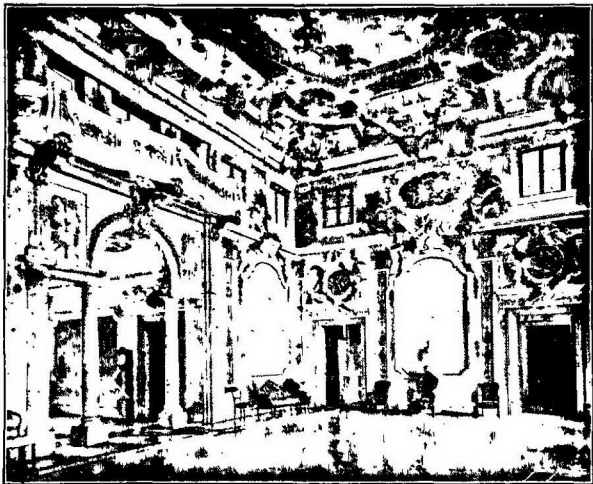
Ըստ վամացս վարչական ժողովի որողողու-
թեան, տեսուչ և գործադրիչ այդ մոր որողողու-
թեան կարգեցաւ Հ. Միլաս Վ. Նուրիխան. և
գործակալ Հ. Արիստակէս Քասքամտիլեան: ու-
սումնապետ Հ. Եղուարդ Սիրումեան. ուսուցիչ
Հ. Փիլիպպոս Եատի-
կար և Հայերէն լեզուի
ու մատենագրութեան
ղասատու Հ. Արսէն
Ղազիկեան:

Շնորհիւ տեսիմ գը-
ծումէութեան և իւր ա-
լակցաց անխոնջ վաս-
տակց, վարժարանը
արագաբայլ յառաջա-
դիմութեամ ասպարիզի
մէջ մտաւ: Մ. Ղազա-
րու կրթական կամ
խմամակալաց ժողովի*
կազմեց մոյմ վարժա-
րանին ուսմանց ծրա-
գիրը, որ առանմծիմ տե-
տրակով մը հրատարա-
կուցաւ. մինչդեռ վար-
ժարանը դեռ մոր սկը-
սած էր լիկէոնական
ընթացքմ, աշակերտաց
թիւը զգալի կերպով կը
բազմանար: Նոյն ա-
ռաջին տարիէն սկսեալ վարժարանը ամէն
տարի ունեցաւ 65 աշակերտ որոցմէ 55 ծրիս-
վարժ եղած են: Աշակերտը ըստ լիկէոնական
ծրագրին կ'ուսանին Հայ. Գարդ. Խոսալ. Անգլ.
Գերմ. Տաւ. լեզուները, և բնական գիտու-
թիւմներէն զատ, կը պարապին մաեւ Հաշուա-
կալութեան, Վանասագիտութեան, Խմաստասի-
րութեան, Իրասագիտութեան, Ժարտարապե-
տական գծագրութեան: Նոյն մոր շըշամէն սկսեալ
մինչեւ ցարդ սոյմ լիկէոնէն ելան 50 շըշամա-

ւարտ աշակերտներ, յորոց 15ը միայմ հայերնիւր
դարձան, այլ քաղցիս և Փաստուայի համալսա-
րանի և Բարձրագոյմ արհեստագիտական վար-
ժարաններու մէջ զանազան մասնագիտութեան
կը պարապին:

Առ այժմ յիշեմք մոյմ աշակերտներէն անմըք
միայն, որ դասովիմ այս տարի համալսարա-
նական և արհեստագիտական շըշամնին աւար-
տեցին:

Պ. ԱՆՏՈՒ ՄԱՀՃՈՒՊԵԱՆ. — Պօլսեցի. իւր մա-
խակրթական և միշին դասընթացը կատարած
է Պօլսը քաղեկրմի Միլիթարեան հարց վար-
ժարանին մէջ. անտի ամցաւ հոս Մուրատ-Ռա-
փայէլեան վարժարանը, լիկէոնական ընթացքմ
կատարած լլլալով, սոյմ հաստատութեան մէջ

Դանլիմ կամ Սրահ համդիսից

լի պարապեցաւ ուրիշ ուսմանց՝ այլ քաղցիս
բարձրագոյմ վանասականութեամ վարժարանին
մէջ չորս տարի ուսաւ բնական գիտութիւններ,
լեզուներ՝ որոնք օգնեցին վանասականութեան
արհեստի ուսման. վերջին տարին կատարելա-
գործեց իւր մասնագիտը. և ամէն տարի բազ-
մաթիւ աշակերտաց մէջ քաշաղցոյմ համդի-
սացաւ:

Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՈՍԵՅԱՆ. — Բմիկ Պօլսեցի. տար-
րական և միշին ուսմունքը կատարած է ի Պօ-

* Այս ժողովքի գլխաւոր անդամներն են, (մա-
խագահ) Հ. Միլաս Վ. Նուրիխան. Հ. Արիստակէս

Վ. Քասքամտիլեան. Հ. Յուսիկ Վ. Մէհրապ. (քաղ-
տուղար) Հ. Յովհաննէս Վ. Թորոս. և այլն:

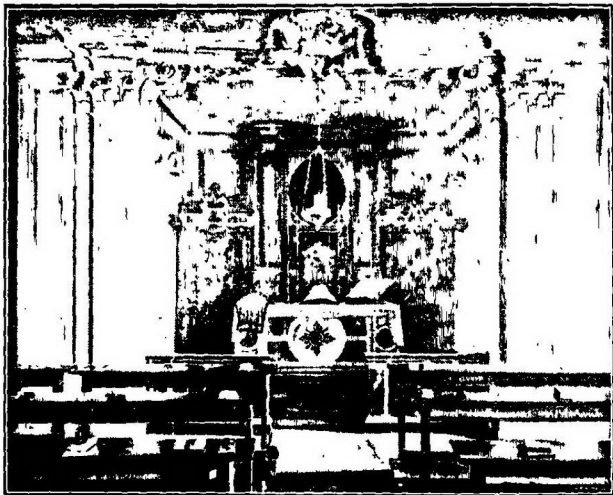
լիս, քաղկեդոնի Մխիթարեան հարց վարժաւ-
րամին մէջ. ի Նիկէոնի չի հետեւեցաւ լեզուաց
կամ այլ գիտութեանց, այլ առաջին տարիէն՝
արժանապատեալ աշակերտելու քաղքիս Ակադէմիայի
ճարտարապետութեան վարժարանին. չորս տա-
րի յաշողակ քննութիւն տուած է ու մրցանակ-
ներու և քարծրագոյն թիւերու արժանացած:
Իւր վերջին տարին յատկապէս աշխատեցաւ
ճարտարապետական գիտութեան ուսուցչապե-
տի վկայականի արժանամատու ու արժանացաւ:

Գ. Յ. ՓԱՖԱՋԵԱՆ. — Զմիւռեանցի. ուսում.
նակամ դասընթացը կատարած է իւր հայրե-
նեաց Մեսրոպեան վարժարանին մէջ. ի բնէ
սկսած արժանագործութեամբ. Վննետիկ գա-
լէն առաջ, վեց ամիս իբր ուսանող իւր քաղքին
արժանագործ արհես-
տաւորաց քով կը հե-
տեւի արժանագործու-
թեամբ. յետոյ իւր հա-
մակերնի մասնաձիւղը
կատարելագործելու
համար, շնորհիւ տե-
ղացի քարերարներու
փոքրիկ թոշակ մը ձա-
րելով, կ'ընդունուի հա-
մալսարանական աշա-
կերտ՝ հոս Վննետկոյ
Մուրատ-Ռափայէլեան
վարժարանին մէջ. ե-
րեք տարի քաղքիս գի-
ղեցիկ արհեստից Ա-
կադէմիայի վարժարա-
նին մէջ յաշողակ ըն-
թացքով կ'ուսանի ար-
ժանագործութեամբ ար-
հեստը, շինած է զա-
մագամ արժաններ, ու-
րոց մեծ մասը մոյմ
Ակադէմիային մէջ կը
մնան, և մի քանի հատն
ալ ի Մուրատ-Ռափա-
յէլեան վարժարան:

ուսանողական ընթացքին մէջ իւր զուլկ գործոցմ
է մի ուսեղ մարդ՝ որ զեղակ կը մնետ, Ակա-
դէմիոյ վերատեսուէլ գայն այնքան զնահատելի
կը գտնէ, որ կ'արժանացըմէ Փարիզու ցուցա-
հանդիսի արժանագործութեամբ սպլոնիմ մէջ դնե-
լու, ըստ մոյմ տեսչին վկայութեան հոս ի քա-
ղաքիս մերկա օրելուս նկարի և արժանի հա-
մագայնիմ ցուցահանդիսին մէջ, Փափագեանի
արժանաւոր մրցակից արժան մը չէ գտնուած:
Վերջին տարին ստացած է առաջին մրցանակ,
արժանի վարալ և 210 ֆրանք:

Գ. ԱՆՏՈՆ ԲԱՐԿՆԻՄԱՆԵԱՆ. — Տրապիզոն-
ցի. Նախակրթական դասընթացը կատարած է

Տրապիզոնի Մխիթարեան վարժարանի մէջ. յե-
տոյ եկած է հոս ի Մուրատ-Ռափայէլեան վար-
ժարան. չորս տարի վարժարանական ուսմանց
պարապէն վերջը, ուրիշ չորս տարի եւս հե-
տեւած է արհեստից: Իւր մասնամիջոց է փայտի
վրայ զարդանկարներ, և քանդակներ շինել,
ըստ ուսուցչաց վկայութեան յաշողակ, և ընդու-
նակ է իւր մասնամիջոցին, թէեւ փոքր ինչ
դանդաղ, քայց սակայն իւր դուրձն ելած քան-
դակներն միշտ զմահատուած են: Աշակերտս
վերջին երկու տարի պարապած է Մաււ քաղքիս
Ակադէմիայի մէջ զարդագծութեամբ որ իւր մաս-
նամիջոցին համար մեծ օգուտ է: Տէրութեան
արհեստից վարժարանին մէջ իւր գաճէ փափուկ
զարդանկարներն իբր զեղեցիկ տիպարներ կը

Մատուում կամ Աղօթարան

պահուին: Ունի զեղեցիկ գործեր:

Գ. ԱՆՏՈՆ ԺԵՆՏԵՐԺԵԱՆ. — Բնիկ Պօսեյցի,
աշակերտ Մխիթարեան հարց ի Քաղկեդոն. ուր
ուսումնական ընթացքն աւարտելէն վերջը, իբր
արհեստաւոր աշակերտ ընդունուեցաւ հոս Մու-
րատ-Ռափայէլեան վարժարանին մէջ. չորս տա-
րի ուսանող եղաւ վկայագրութեան և փորագրու-
թեամբ. և մասնամիջոցի տարրական ուսմունքը
կատարած է Տէրրարիի գործատան մէջ, յետոյ
կատարելագործեց Տրապիի ամուռնի աշխատա-
նոցին մէջ: Ունի զամագամ փորագրութիւններ,
քայց ուսանողական գուլկ գործոցն կը համա-
լուի վերջերս փորագրած փորագրողի հայերէն

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

1. Պ. Ամտոմ Բարկեմդանեան: — 2. Պ. Դաւիթ Դաւթեան: — 3. Պ. Յովհաննէս Շփրեմեան: —
 4. Պ. Սեդրակ Կարկառեան: — 5. Պ. Յ. Փափազեան: — 6. Պ. Ամտոմ Մահմուդեան: — 7. Պ.
 Պետրոս Ոսկեան: — 8. Վ. Հ. Միմաս Վ. Նուրիխան: — 9. Պ. Ն. Թէրզեան: Ժարտարապետու-
 թեան Ուսանող, սի տարիէն կ'աւարտէ իւր մասնագիտութեան ընթացքը: — 10. Պ. Ամտոմ
 Ժէմտէրէմեան:

աշխարհացոյց ատլանտներմ, Նուրպա, Ռուսիա, Գաղղիա—Ձուլցերի, Գերմանիա, Աստորիա—Հունգարիա, Սպանիա—Փորթուկալ, Իտալիա, Աֆրիկէ, Ասիա, Ամերիկա հարաւային, Ամերիկա հիւսիսային, Պալքանեսան թերակղզի, Ուկրաինա, Շուէտ — Նորվեգիա — Տանիմարքա — Պելժիա — Հոլանտա, Բրիտանական կղզիք, Աշխարհագրունտ մակարդակ և մի գեղեցիկ գաւառակար։ այս վորագրութիւնները ուսանող հայ փորագրիւն մասնամիջին յաշիղակ լինելն կը ցուցնեն իւր աշխատութիւնները ճաշակատուր եւ և եթէ զանոնք խիստ քննադատ աշուներէ անգընենք, միայն այսպէս փոքր թերութիւն մը պիտի գտնենք, այսինքն գեղագրութիւնն ոչ այնքան շատ յաշիղակ ու չափակցական։ քայց այսպիսի թերութիւնն մը վարժապետն իսկ հազիւ կրնայ ազատիլ իւր իւր աշխատութիւնն եւ հազիւ տեսանելի գրեւ իւ խնդրուած քառեր։ Ուսանող պարունիս յիշեալ աշխատները գումարորդայն պիտի տեսնեն վաճառք տպարարնէն հրատարակուելիս «Գրականի ատլաս» անուն պատկերազարդ աշխարհագրական ճաշակատուր զըրթոյկն մէջ։

Պ. ՄԵԻՐԱՔ ԿԱՐԿԱՌԻԱՆ. — Պօլսեցի արհեստարար ուսանող. Նախնական գիտութիւնը ստացած է ի Քաղկեդոն Միլիթարեան հարց վարժարանին մէջ. հոն գիտութեան շրջանը աւարտած է, և յետոյ հոս Մուրատ—Ռափայէլեան վարժարանի վարդութեան ընդունուած է իբր ուսանող փորագրութեան և վիճակութեան։ Պ. Վիտազիւ ուսանողիս աշխատութիւններն մենք մեր աչքով տեսած չլլայալով, կարելի չէ իւր ընդունակութեան կամ յաշիղակեան վրայ մեր կողմէն վկայութիւն մը տալ. միայն այսքան կրնամք ըսել, թէ ըստ Մուրատ—Ռափայէլեան վարժարանի և Ֆէրրարիի գործատան վարչներու վկայութեան, իւր մասնամիջին համար յաշիղակ ու ճարտար ուսանող մը եղած է, ու ամբողջ չորս տարի իւր գործերովն մենք օգուտ ըրած է այն գործատան՝ ուր ուսա իւր մասնամիջիւրը։

Պ. ՅԱՆԿԱՌ ԳԱՐԱԿՈՅԻԱՆ. — Բնիկ Տրապիզոնցի. ուսմունքը կատարած է Տրապիզոնի Միլիթարեան վարժարանին մէջ։ Ձորս տարի ընկանցաւ հոս ի Մուրատ—Ռափայէլեան վարժարան։ Իբր արհեստագիտական ուսանող, պարսկացաւ Վենետիկեան ճաշակատուր ատարձագործութեան արհեստին։ Ձորս տարւաւն մէջ ուսաւ այդ արհեստը Մանիին արհեստանոցին մէջ, որուն զինուորական տեսուչ կը գնահատէր հայ ատարձագործ ուսանող պարտին վործերը. այս պարտը դանդաղ էր իւր արհեստին մէջ, քայց գործերն մաքուր, կոնիկ ու ճաշակատուր։

Պ. ԼԵՒՈՆ ՆՇԱՆՆԱՆ. — Բնիկ հայազգի Լոնտրոնցի։ Նախնական ուսմունքը իւր քաղքի վարժարա-

նաց մէջ կատարած է, երեք տարի իբրեւ ուսանող աշակերտեցաւ Մուրատ—Ռափայէլեան վարժարանին մէջ, ուսա մայրենի լեզուն հայերէնը, գաղղիերէն, իտալերէն, իսկ ամզղիերէնը կատարելագործեց։

Մէկ տարի առաջ, այս պարսկատաղիտական ուսանողաց խմբէն երկու այլ ուսանողք աւարտեցին իրենց մասնամիջիւրը, և են։

Պ. ԴԱՄԻԻԹ ԴԱՌԹԵԱՆ. — Բնիկ Տրապիզոնցի. աշակերտած է Տրապիզոնի և Պօլսոյ Միլիթարեան հարց վարժարանին մէջ. ի բնէ ընդունակ լինելով չուլթակահարութեան ընդունուեցաւ Մուրատ—Ռափայէլեան ուսանողաց դասին մէջ, հոս ի վարժարանն չուլթակի և դաշնակի վարժապետներով միջին ընթացքը ուսանելէն յետոյ, ըստ իւր անխոնջ աշխատութեան, արժանացաւ աշակերտելու քաղքիս (միանգամայն ամբողջ Իտալիոյ) ամուսնի երաժշտական Լիլիոնիս «Liceo Marcellini» մէջ, ուր քաղքիսպօղն թիւերով պատկեցաւ և միշտ յաշիղակ քննութիւններ անցուցած է։ Չուլթակահար ուսանողը թիւն մեծ տաղանդ էր չէր երեւեր այլ փութաշուս աշխատող, քայց սակայն իւր դարձակի և չուլթակի վարժապետներն իբրեւ տաղանդ կ'ընդունին իւրենց հայ աշակերտը, և որուն վրայ գովատներ շապղէնէն չեն գզուշումար. վախճանելի է որ վարժապետք անկտր լինին։

Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԵՓԵՄԻԱՆ. — Մերաստացի ուսանող։ Ուր յետքի աշակերտած է Մուրատ—Ռափայէլեան վարժարանին մէջ, հիւնգ տարի պարսպած է ուսմանց և երեք տարի արհեստից։ Պ. ուսանողս իւր մեքենական մասնագիտութիւնը ուսանելու համար մտած է քաղքիս Մեքենական և Արուեստական վարժարանին մէջ։ Մեքենական և մաթէմաթիքական միտերու մէջ միշտ յաշիղակ և զմահատիկ քննութիւններ տուած է, և իւր վերջին տարին քարծրապօղն թիւերով պատկուած է։

*

Ահաւանցի Մուրատ—Ռափայէլեան կտակի արդեանց մնորդներէն մի մասն. այդ կտակով որոշուած էր, ի քաց առեալ լիկոնական աշակերտները, 15 ուսանող պահել ի Փատուա, սակայն կրթական հաստատութեանս գործուն վարչութեանք, կը յաշիղակ առաջը նոյն կտակին վրայ ծանրանալու, Փատուայի 15 ուսանողներէն զատ, նոյն իսկ քաղքիս լիկոնին մէջ պահել 21 ուսանողներ, չհաշուելով լիկոնական աշակերտներն։

Այդ «Բազմալուս» կրնայ ըսել թէ տյն կըրթական հատատութիւնը մեռած է, ընցանգ է, և թէ կտակարարներու քարծրապ լուսն կը վասուէ. հաշուազէտ ընթերցողն ճարտար է գուշակելու և նոյն իսկ որոշ գաղափար մը առ-

մելու թէ իմէ անհատումս՝ գումարի կը կարօտի պահէն ամէն տարի ամբողջատու ու անպակաս 50 համարադրամական ուսանող. և նոյնչափ ալ լի-կիտակամ աշակերտներ, և այսքան աշակեր-տաց մէջ, թողականութեան կրնամ համարուիլ անուպատի ովասիսները:

Պարծարանիս մէջ վամակամ դատարարակնե-րէն գատ, կամ ուրիշ օտար ուսուցիչներ. կրօ-նական ուսուցիչները քողորդիմ անվարձ կը խա-անեն, կը հսկեն, ամբողջ օրը կը մշակեն ամոնց քաղաքականը և մտաւորականը: Եւրոպայի կամ արեւելքի մի կըթական վարիչք կամ ուսուցիչք շունչ ու հոգի տարիներով կը մաշցընեն ամվարձ և քողորդիմ ձրի: «Ազգլն համար . . . ազգլն որբերուն համար է՝. թող հայ որբուկը վայելէ» . այս է նոյն դատարարականութեան պատասխանը, որ կըկուտած է և ճշդութեամբ գործադրուած սկիզբէն մինչեւ ցարժ: Դրուտատիկ՝ գաղափար: Պարծարանիս որբերուն՝ լսարաններն լուսնայ, խկ Մխիթարայ միաբանները սիրտ, հոգի ու շունչ պարգեւեցին:

Իլիկոնի ներքին վարձապետներն են մի տաճ-կերեմի (Յ. Էֆ. Գրդպանեան), մի գաղղիկերե-մի և մի իտալացի հսկող. ստոնցմէ գատ, Բնա-կան պատմութեան, Բնագիտութեան, Քիմիայի, Հաշուաւարութեան, Իմաստաւորութեան, Վա-նառագիտութեան, Գծագրութեան, Գեղագրու-թեան, Երաժշտութեան, Մարմնակրթմանը, Անգղերենի, Գերմաներենի, Իրաւագիտութեան համար՝ արտաքին վարձապետներ ալ կան, որոնք քաղքիս ամենէն անուանի և տէրութեան վարձարաններու վկայականալ ուսուցիչներ և ու-սուցչապետներ ըլլալով, ամենուն առ հասա-լակ պարարտ գումարներ կը վճարուին: Ինչմանք մանրամասնութեանց — Sapiienti sat.

*

Դարձեալ քեզ կը դառնանք պանդուխտ Փիւմիկ, ամշուշտ մեր ներկայ յօդուածմ՝ փորքիկ լոյս մը ցայտեց հոգւոյդ մէջ, ու յագուրդ տուիր փա-վաքիդ, ճանցար ման ուր մի քանի տարիներէ ի վեր Մուրաւ—հապայէլեան հաստատութիւնը արեւելեան օրօրներու մէջ չի մոջներ. քարեշրջման շաւղիմ մէջ են Մխիթարեանները ու հաստա-րւմ իրենց պաշտօնին և ամանամուշը գործին. քայց, սիրելի Փիւմիկ, դեռ ես Մխիթարեաններու այս կըթական գործը քեզ սահմանափակ երեւի, դեռ քիչ է քսես Մխիթարեաններու կըթական գործը. — Ո՛չ Փիւմիկ, դարձիք համարտիկ եզիպ-տական գաղտնիքի. Մխիթարեաններու կըթական գործունէութիւնը սահմանափակ չէ. միայն Վե-նետիկի իլիկոնին, և Մ. Ղազարու կղզեակին մէջ չէ որ Մխիթարեանները ազգին զաւակներուն միտքը կը մշակեն, մօրա իրենց դատարարակու-թիւնը, որ հոգւոյն ու սրտիդ սիրելի է կ'ըսես, տարիներէ և շատ տարիներէ ի վեր կը տարա-ծեն իրենց հաստատած Բերայի, Քաղղիկոնի, Տրապիզոնի, Պարտիզակի, Նիկովիզիոյ, Սալ-մաստի, Սիմֆէրուպօլի, Մուշի և ուրիշ վարձա-րաններու մէջ:

Մխիթարայ սերունդը ամտարբեր՝ լրագրու-թեան գովեստից և պարսաւանագ, միշտ առաջ, միշտ առաջ պիտի վարէ իւր ազգին զրակա-նութիւնը ու իւր հիմնած կըթալամները: Իւր նպատակը մի է — «Ազգին յառաջադիմութիւ-նը»: Թող սաստիկանման մակամներն, հակա-կրութիւսներն, պարսաւներն, քայց Մ. Ղազա-րու միաբանները միշտ ամտարբեր պիտի մնան, ու պիտի չըսեն Non decet! Non decet! քիչ մը պատկառանք. այլ մորէն անտարբեր, ու միշտ լոկի ու միշտ մնջիկ պիտի գործեն, պիտի ապրին ազգին համար: Զ. Ս. Երեւ.

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Անգր. Զ. Թ. — Հայք գութերայ . . .	442
ՂԱՅԿԵԱՆ Զ. Ա. — Մխիթար . . .	446
Երեւ. Զ. Ս. — Համբ և իրենց ստուգաբա- նութիւնը . . .	449
Էֆրիմեան Զ. Ս. — Ամասիա . . .	452
ՋՐԱՅԱՆ Զ. Թ. — Պրոքսատիկէ . . .	459
Թ. Տ. Վ. Թ. — Ժաւայի Հայ գաղթականու- թիւնը . . .	463
ՍԱՐԵԱՆ Զ. Ս. — Մազմիսական քում . . .	467
ՏԱՆԴԷ. — Նախըզամգ ղժիթոց թրգմ. ՂԱ. Ջիպեան Զ. Ա. . .	470

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ	
ՍԱՐԵԱՆ Զ. Ս. — Լուսնայ . . .	473
» » — Մխիթար Սասնեցի . . .	477
Երեւ. Զ. Ս. — Հագագ — Հագագ — Նոր կեանք. — Արշալոյս. — Բիւրակ. — Համ- րագիտակ. — Մշակ. — Նոր դար . . .	477
Ջաղաքական ամիս . . .	482
Նամականի . . .	483
Երեւ. Զ. Ս. — Փիւմիկ և Մուրաւ—հապայէ- լեան լիկեմը . . .	484

